

Já a Slunce

- člověk v době konstelace hvězd*

Čtvrtá poatlantská epocha a řecký způsob představ

Čtvrtá poatlantská epocha, do níž spadá vývoj rozumové schopnosti lidstva, byla vedena z řeckých mystérií. To, co je základem této kultury rozumu nebo mysli, dala obecnému obyvatelstvu Přední Asie a evropskému jihu teprve mystéria. V mystériích hrálo velkou roli tajemství lidského spojení se Sluncem. Z popisů, které jsem uvedl ve své „Theosofii“, † víme, jak uvnitř duše rozumové neboli duše myslícího srdce zasvítá Já, k jehož plné vnitřní síle máme dospět teprve prostřednictvím duše vědomé. Pokud tedy mělo Já člověka určitou měrou dospět k svému probuzení již během kultury duše rozumové, musela se mystéria této doby zabývat tajemstvím slunečního života a jeho souvislostí s tím, čím je právě lidské Já. Také z mého popisu v „Záhadách filosofie“ víte, že Řek vnímal své představy a své pojmy ještě ve vnějším světě tak, jako my dnes vnímáme barvy, tóny atd. To, co žilo v představách, pro Řeka nebylo čímsi vytvořeným pouze vnitřně, v duši, ale bylo pro něho něčím, co přímo vnímal na věcech. V této souvislosti měl Goethe v sobě určitý řecký rys. Svědčí o tom i fakt, že když ve známém rozhovoru²⁸³ uslyšel Schillerova slova, že jeho představy, tedy něco pojmově-ideálního, nejsou žádnými vjemy, ale jakousi ideou, odpověděl na to, že pak tedy své ideje vidí před sebou stejně, jako před sebou vidí zevní vjemy.

Tento řecký způsob vztahu k představám byl zcela propojen s naprosto konkrétním pocitem, který Řekové měli, když se svým pohledem zaměřili na vnější svět. V tom, co jim

* R. Steiner: *Vztah pozemského člověka a planetárních sil - Perspektivy vývoje lidstva*, 13. přednáška, Dornach, od 2. dubna do 5. června 1921, GA 204, pozn. vyd.

† R. Steiner, *Theosofie*, GA 9, Fabula 2010, pozn. vyd.

zářilo vstříc jako obsah představy, vlastně všude viděli výtvar slunečního života. Při východu slunce vnímali také vstup života představ do prostoru a při západu slunce vnímali, jak se jejich svět představ ponořuje a mizí. Když nebudeme brát zřetel na tuto změnu duševního života, vůbec nepochopíme vývoj národů.

Současné vnímání duchovnosti celého svého okolí - to je, moji milí přátelé, něco, co lidé ve svém duševním životě vlastně již ztratili. Dnes člověk vidí vycházet sluneční kotouč a má cit jen pro to, co se mu nabízí v barevné a světelné atmosféře tohoto zjevu. A právě tak je tomu, když vidí slunce mizet ve večerních červánkách. Řek měl ale pocit, že ráno vzchází svět, který mu přináší představy, a ten večer zapadá; večer přichází svět, který mu tento svět představ odejme. V temnotě noci cítil, že ho představy takřka úplně opustily. A když se podíval na oblohu, kterou my vidíme modře, ale on měl pro ni stejné pojmenování jako pro temnotu, pak cítil, že svět je vlastně ohraničen tím, co je mimo život představ. Tam pro něj život představ končil, tak jak se to již člověku stává, končil, když uviděl vesmírný prostor jako ohraničený. Mimo tento vesmírný prostor byly podle něj jiné myšlenkové světy, myšlenkové světy bohů, které považoval za úzce spojené právě s tím, co nazýval světlem. Zjevovaly se mu do jisté míry koncentrované v slunečním životě, zatímco jinak se mu vzdalovaly v dálavě tmavého vesmírného nebe.

Musíme se naučit nahlížet do tohoto zcela jinak uzpůsobeného světa vnímání, chceme-li pochopit, jak se vlastně dávný člověk cítil, když poté, co tento způsob nahlížení s celou svojí vnitřní působil dlouhou dobu ve světovém vývoji člověka, v duších svých nejpokrokovějších reprezentantů pocítil, že již nemůže vnímat sluneční život ve vesmírném prostoru jako něco, co k němu duchovně září. A jak právě v prvních dobách (bylo to právě u nejpokročilejších reprezentantů lidstva, u těch, kteří dostali své vzdělání ještě v řeckých

mystériích) pociťoval mystérium na Golgotě jako spásu a vykoupení, protože mu nyní přineslo možnost vznítit světlo v sobě. Světlo, které předtím skutečně prožíval jako božské, chtěl nyní prožívat tím, že začne mít svůj duševně-duchovní podíl na událostech

mystéria Golgoty. Kdybychom tyto skutečnosti posuzovali pouze rozumem, nemohli bychom poznávat, co se vlastně v lidstvu po ta tisíciletí dělo. Musíme přihlížet ke změně lidského niterného citění/Gemiit, lidského duševního života v jeho celistvosti.

Od stínového rozumu k živoucímu pojmání vesmíru

Ale my, kteří od začátku patnáctého století žijeme v době vývoje duše vědomé, máme ve své vnitřní rozumové činnosti jen stínovou podobu oné duchovnosti rozumu, která tu byla v dobách čtvrté poatlantské doby. To jsem zde vysvětlil v posledních týdnech. Znovu se proto musíme probíjet k poznání toho, co tento stínový charakter rozumu znovu pronikne živoucími pojmáními vesmíru. Člověk je právě prostřednictvím moderní kultury stínového rozumu do určité míry připoután k Zemi. A nechá-li se nakazit čistě vědeckou kulturou, která se stále více kolem nás šíří, pak pozoruje jen to, co mu může poskytovat Země. Nemá ani ponětí o tom, že celou svojí bytostí nenáleží jen Zemi, ale že celou svojí bytostí patří k mimozemskému vesmíru. Tím, co si člověk musí znovu vybojovat, je tedy poznání svého propojení souvislosti s mimozemským vesmírem.

Poznatky duchovní vědy o Slunci

Své pojmy a představy si dnes prostě vytváříme tak, že vycházíme z pozemského života, a podle tohoto pozemského života si konstruujeme celý vesmír. Ale to, co nám z toho vyplývá jako obraz světa, není pak ničím jiným než přenesením pozemských poměrů na mimozemské poměry. A tak došlo k

tomu, že z grandiózních vymožeností moderní přírodní vědy, spektrální analýzy a jiných poznatků, jež zde byly vytvořeny, se pak dodatečně utvořila představa o Slunci, která je vlastně zcela připodobněna pozemským poměrům. Člověk si ho představuje jako zářící plynné těleso. A toto vidění zářícího plynného tělesa přenáší na to, co máme ve vesmíru

oproti sobě jako Slunce. Abychom mohli dojít k nějakému názoru na Slunce, musíme se znova naučit používat to, co tvoří podklady duchovní vědy. Slunce, o kterém se fyzik domnívá, že kdyby vystoupil do vesmíru, jevílo by se mu jako svítící plynná koule, toto Slunce je skrz naskrz duchovní bytostí, přestože směrem k nám svým způsobem vyzařuje vesmírné světlo, které přijímá. Nemáme co činit s bytostí fyzickou, která tu někde nahoře pluje ve vesmírném prostoru, ale setkáváme se zde s naprosto duchovní bytostí.

Řek ještě cítil správně, když to, co k němu září ze Slunce, vnímal jako něco, co musí uvádět do souvislosti s vývojem svého Já, nakolik vývoj Já je vázán na představitost rozumu. V slunečním paprsku Řek viděl něco, co mu rozněcuje Já. Takže musíme říci: Řek měl ještě vnímání duchovnosti kosmu. Ve sluneční bytosti vnímal bytost substanciálně spřízněnou se svým Já. To, co vnímá člověk, když sobě samému řekne „já“, sílu v něm působící, takže si může říkat „já“, na tu se Řek obracel a cítil v tom podnět říci Slunci totéž jako svému Já, projevit ve vztahu ke Slunci stejný pocit, jako vůči svému Já.

Já a Slunce vztah nitra a vnějšku

Já a Slunce se k sobě mají jako nitro a vnějšek. To, co venku ve vesmírném prostoru krouží jako Slunce, je vesmírné Já, a to, co žije v mém nitru, je Já člověka. Tento vztah ještě mohou zachytit ti lidé, kteří trochu hlouběji soucítí s celým všehomírem přírody. To, co je zde základem, již dohořívá, ale přesto v člověku ještě i dnes existuje život, který na jaře postřehne, jak Slunce stoupá, který ještě dokáže prožít sluneční paprsek jako něco duchovního a pociťuje oživení svého Já, když tento sluneční paprsek stále více ozařuje Zemi. Ale řekl bych, že to je poslední citění, které i v tomto zevním projevu již v lidstvu dohasíná a ztratí se v abstraktní stínové kultuře rozumu, která se postupně zmocnila celého života naší civilizace. Znova však musíme proniknout k poznání propojení

mystéria Golgoty. Kdybychom tyto skutečnosti posuzovali pouze rozumem, nemohli bychom poznávat, co se vlastně v lidstvu po ta tisíciletí dělo. Musíme přihlížet ke změně lidského niterného citění/Gemút, lidského duševního života v jeho celistvosti.

Od stínového rozumu k živoucímu pojmání vesmíru

Ale my, kteří od začátku patnáctého století žijeme v době vývoje duše vědomé, máme ve své vnitřní rozumové činnosti jen stínovou podobu oné duchovnosti rozumu, která tu byla v dobách čtvrté poatlantské doby. To jsem zde vysvětlil v posledních týdnech. Znovu se proto musíme probjovat k poznání toho, co tento stínový charakter rozumu znovu pronikne živoucím pojmáním vesmíru. Člověk je právě prostřednictvím moderní kultury stínového rozumu do určité míry připoután k Zemi. A nechá-li se nakazit čistě vědeckou kulturou, která se stále více kolem nás šíří, pak pozoruje jen to, co mu může poskytovat Země. Nemá ani ponětí o tom, že celou svojí bytostí nenáleží jen Zemi, ale že celou svojí bytostí patří k mimozemskému vesmíru. Tím, co si člověk musí znovu vybojovat, je tedy poznání svého propojení souvislosti s mimozemským vesmírem.

Poznatky duchovní vědy o Slunci

Své pojmy a představy si dnes prostě vytváříme tak, že vycházíme z pozemského života, a podle tohoto pozemského života si konstruujeme celý vesmír. Ale to, co nám z toho vyplývá jako obraz světa, není pak ničím jiným než přenesením pozemských poměrů na mimozemské poměry. A tak došlo k tomu, že z grandiózních vymožeností moderní přírodní vědy, spektrální analýzy a jiných poznatků, jež zde byly vytvořeny, se pak dodatečně utvořila představa o Slunci, která je vlastně zcela připodobněna pozemským poměrům. Člověk si ho představuje jako zářící plynné těleso. A toto vidění zářícího

plynného tělesa přenáší na to, co máme ve vesmíru

oproti sobě jako Slunce. Abychom mohli dojít k nějakému názoru na Slunce, musíme se znova naučit používat to, co tvoří podklady duchovní vědy. Slunce, o kterém se fyzik domnívá, že kdyby vystoupil do vesmíru, jevílo by se mu jako svítící plynná koule, toto Slunce je skrz naskrz duchovní bytostí, přestože směrem k nám svým způsobem vyzařuje vesmírné světlo, které přijímá. Nemáme co činit s bytostí fyzickou, která tu někde nahoře pluje ve vesmírném prostoru, ale setkáváme se zde s naprosto duchovní bytostí.

Řek ještě cítil správně, když to, co k němu září ze Slunce, vnímal jako něco, co musí uvádět do souvislosti s vývojem svého Já, nakolik vývoj Já je vázán na představitost rozumu. V slunečním paprsku Řek viděl něco, co mu rozněcuje Já. Takže musíme říci: Řek měl ještě vnímání duchovnosti kosmu. Ve sluneční bytosti vnímal bytost substanciálně spřízněnou se svým Já. To, co vnímá člověk, když sobě samému řekne „já“, sílu v něm působící, takže si může říkat „já“, na tu se Řek obracel a cítil v tom podnět říci Slunci totéž jako svému Já, projevit ve vztahu ke Slunci stejný pocit, jako vůči svému Já.

Já a Slunce vztah nitra a vnějšku

Já a Slunce se k sobě mají jako nitro a vnějšek. To, co venku ve vesmírném prostoru krouží jako Slunce, je vesmírné Já, a to, co žije v mém nitru, je Já člověka. Tento vztah ještě mohou zachytit ti lidé, kteří trochu hlouběji soucítí s celým všehomírem přírody. To, co je zde základem, již dohořívá, ale přesto v člověku ještě i dnes existuje život, který na jaře postřehne, jak Slunce stoupá, který ještě dokáže prožít sluneční paprsek jako něco duchovního a pociťuje oživení svého Já, když tento sluneční paprsek stále více ozařuje Zemi. Ale řekl bych, že to je poslední citění, které i v tomto zevním projevu již v lidstvu dohasíná a ztratí se v abstraktní stínové kultuře rozumu, která se postupně zmocnila celého života naší civilizace. Znova však musíme proniknout k poznání propojení

lidstva s mimozemským bytím. A v této souvislosti bych dnes chtěl na něco upozornit.

Shrneme-li vše, co můžete nalézt rozptýleno na různých místech naší duchovně-vědecké literatury, budeme moci pochopit nejen vztah Slunce a Já, ale také rozpoznat významný protiklad, který tu existuje mezi silami, jež vyzařují k Zemi ze Slunce, a silami, působícími na Zemi v tom, co nazýváme Měsícem. V určité souvislosti jsou Slunce a Měsíc navzájem v úplném protikladu. Jsou vůči sobě jako dva póly.

Studujeme-li Slunce prostředky duchovní vědy, svým zářením nám dává vše to, co nás utváří jako nositele našeho Já. Slunečnímu záření vlastně vděčíme za to, co nám vlastně dává lidskou podobu, co nás v lidské podobě činí obrazem Já. Vše, co v člověku působí zvnějšku, co zvnějšku určuje jeho podobu a určuje jeho podobu již během embryonální vývoje, to je sluneční vliv. Když se vytváří embryo v děloze/ neexistuje zde jen to, o čem sní dnešní věda, totiž že síly formující člověka vycházejí z oplodněné matky, nikoli - ve skutečnosti lidské embryo v mateřském těle jen spočívá. A to, co mu dává lidskou formu, jsou sluneční síly. *

Vztah slunečních, měsíčních a zemských sil

* Max Hoffmeister: *Záhady početí*, Fabula 2010, pozn. vyd.

Tyto sluneční síly však musíme dát do souvislosti s měsíčními silami působícími vůči nim protichůdně. Měsíční síly jsou především těmi silami, které se prosazují v dolním člověku, v oblasti látkové výměny jako to, co je vnitřní. Takže, budeme-li kreslit schematicky, můžeme zdůraznit, že sluneční síly jsou ty, které člověka vytvářejí zvenčí. To, co utváří z nitra, v lidské látkové výměně, to jsou centrálně vyzářující měsíční síly, které se v něm usazují.

Toto tvrzení neodporuje poznatku, že měsíční síly pomáhají formovat např. lidský obličej. Formují lidský obličej, protože to, co v dolním člověku, člověku výměny látek působí z centra, působí do jisté míry přitažlivou silou zvenku i na lidský obličej. Měsíční síly sice působí na lidský obličej diferencujícím způsobem, ale tak, že se zde sčítají se slunečními silami, zatímco z nitra člověka působí proti slunečním silám. Proto také lidské rozmnožování jakožto organismus závisí na měsíčních silách, které dávají tvar. Ale to, co je vytvořeno rozplozováním samotným, závisí na slunečních silách. Člověk je celou svou bytostí rozpjatý mezi měsíčními a slunečními silami.

Budeme-li hledat měsíční síly v lidském nitru, v látkové výměně, musíme je zároveň rozlišovat od těch sil, které mají svůj původ v samotné výměně látek. Měsíční síly sice působí na látkovou výměnu, ale ta má také svoje vlastní síly, které jsou silami Země. Takže můžeme říci, že působí-li v člověku síly, které spočívají v substancích jeho potravin,* tj. síly, spočívající v rostlinných či ostatních potravinách, pak tyto síly v člověku působí samy o sobě, působí tu jako síly Země. *

* viz Rudolf Hauschka: *Člověk a substance*, Fabula 2005 a *Člověk a výživa*, Fabula 2000, pozn. vyd.

Potraviny a působení kosmických sil

Látková výměna je především výsledkem sil Země, ale do těchto zemských sil zároveň působí měsíční síly. Člověk by byl chaosem všech možných sil, kdyby měl v sobě pouze látkovou výměnu s jejími silami, kdyby substance potravin, poté, co je člověk přijme, prosazovaly v jeho těle pouze své vlastní síly. Okolnost, že tyto síly neustále působí tak, aby lidskou bytost z nitra obnovovaly, vůbec nezávisí na Zemi, to závisí na Měsíci, který je k Zemi přidán. Z nitra je člověk utvářen Měsícem, zvnějšku je člověk utvářen Sluncem. A zatímco sluneční paprsky jsou očima opět přijímány do lidského organismu hlavy, sice působí také vnitřně, ale v zásadě působí zvenčí dovnitř.

Tak shledáváme, že celý vývoj Já člověka závisí na jedné straně na činnosti Slunce (bez Slunce by nemohl být na Zemi pevně žijícím Já), a na druhé straně by nebylo žádného rozmnožování a lidský rod by zanikl, kdyby Zemi nedoprovázel Měsíc. Můžeme říci: Slunce je tím, co člověka pevně staví na Zemi jako osobnost, jako jednotlivou individualitu, a Měsíc je tím, co člověka jakoby kouzlem dotváří v jeho množství, v celém jeho vývoji. Lidský rod jako fyzický sled generací je výsledkem měsíčních sil, které ho podněcují, ale člověk jako jednotlivá bytost, jako individualita je výsledkem slunečních sil. Chceme-li tedy studovat člověka a lidský rod, nemůžeme studovat jen vztahy na Zemi. Geologové se marně snaží probádat pozemské poměry a z nich pochopit člověka, marně přezkoumávají i jiné síly Země, aby z nich člověka pochopili. Člověk nebyl na počátku učiněn na Zemi. Člověk sem byl zformován z kosmu; člověk je plodem světa hvězd, především Slunce a Měsíce. Ze Země pocházejí jen ty síly, které jsou v látce samé a které působí mimo člověka. Když tyto síly jídlem a pitím vstoupí do člověka, pak ve své činnosti pokračují, ale tady je přijímá mimozemská oblast.

To, co se v člověku děje, není prostě jen pozemské dění, je

to něco, oč pečuje výlučně hvězdný svět. K tomuto poznání se musí člověk znovu proboujet. A pakliže člověka zkoumáme dále, mu- símě přihlížet především k tomu, že fyzické tělo přijímá *vnější* potraviny. V tomto těle tyto síly nadále trvají. Ale na fyzické tělo útočí tělo astrální a právě v astrálním těle je činné měsíční působení. A na astrálního tělo²⁹⁾ působí Slunce. Astrální tělo tak proniká Slunce i Měsíc a tyto síly se navzájem posilují, jak jsem to právě vylíčil. Uprostřed mezi fyzickým tělem a astrálním tělem se nachází éterné tělo.

Studujeme-li síly, které vycházejí z potravin, pak jsou nejprve aktivní ve fyzickém těle a astrální tělo, které v sobě má sluneční a měsíční vliv, je přijímá tak, jak jsem vám to popsal.^{EX9)} Ale mezi tím se nachází něco jiného, to, co je činné v éterném těle.³⁰⁾ To také nepřichází ze Země, ale z celého okruhu kosmického prostoru. Zkoumáním člověka ve vztahu k Zemi s jejími produkty a těmi látkami, které se tu projevují jako pevné, tekuté a vzdušné složky, zjistíme, že člověk přijímá tyto látky a v něm se zpracovávají v souladu se slunečními a měsíčními silami. Síly působící v potravinách sice přicházejí ze Země, ale ze všech stran vesmírného prostoru k člověku vyzařují síly - éterné síly. Tyto éterné síly zasahují, ovšem mnohem jednotvárnějším způsobem, také potraviny a proměňují je tak, že z nich učiní něco životaschopného, že z nich učiní to, co dokáže navíc vnitřně prožívat éterično jako takové, světlo a teplo.

Horní a dolní člověk

Takže můžeme říci, že člověk je svým fyzickým tělem přidělen Zemi, svým éterným tělem celému okruhu, svým astrálním tělem je přidělen především vlivům Měsíce a Slunce. Ale tyto vlivy, které jsou jakožto sluneční a měsíční vlivy obsaženy v astrálním těle, se opět modifikují, takže vzniká mohutný rozdíl mezi vlivy, které působí na horního člověka, a vlivy působícími na dolního člověka.

„Horním člověkem“ budeme nazývat toho člověka, v němž koluje proud krve, postupující nahoru směrem do hlavy; „dolním člověkem“ nazývejme část člověka, která se nachází od srdce směrem dolů. Když pohlížíme na člověka tímto způsobem, potom máme nejprve horní část, zahrnující jeho hlavu a to, co do určité míry k hlavě organicky patří. Utváření této části je závislé na slunečních vlivech; utváří se přece hlavně v embryonální fázi. Na organismus embrya působí vlivy Slunce zvláštním způsobem, ale tyto vlivy pokračují, když se člověk narodí a existuje zde fyzicky v životě mezi narozením a smrtí. Ale, co v této části člověka leží nad srdcem (přesně bychom to měli popsat podle krevního oběhu), to je vzhledem k astrálnímu působení modifikováno Saturnem, Jupiterem a Marsem (viz přehled na str. 78).

Vnější planety a jejich vztah k lidské duši Účinky sil Saturnu na dnešního člověka

Síly, které rozvíjí Saturn ve svém oběhu kolem Slunce a které vysílá k Zemi (pozorujme to podle kopernikánského vidění světa), působí vlastně v celém astrálním těle, ale zejména v té části, která náleží hornímu člověku. Tyto saturnské síly nejen oživují a prozařují astrální tělo, ale působí na něj tak, že na nich vlastně podstatným způsobem závisí, do jaké míry se astrální tělo postaví do správného vztahu k fyzickému tělu člověka. Nemůže-li člověk např. správně spát, nechce-li jeho astrální tělo správně vycházet z éterného a fyzického těla, nebo když při probuzení nechce do nich správně vstupovat, anebo se jinak nějakým způsobem správně nevčleňuje do fyzického těla, je to důsledkem nepravdivého působení sil Saturnu. *Saturn* je v podstatě vesmírným tělesem, které oklikou *skrze lidskou hlavu vytváří správný vztah astrálního těla k lidskému fyzickému a éternému tělu*. Na druhé straně tím

saturnské síly umožňují řádný vztah astrálního těla k Já,³¹⁾ protože Saturn má vztah k slunečnímu působení. Prostorově a časově je tato relace vyjádřena tím, že Saturn svůj oběh okolo Slunce dovršuje přibližně za 30 let.

V člověku se vztah Saturnu ke Slunci projevuje nejen tím, že Já se dostává do odpovídajícího vztahu k astrálnímu tělu, ale zejména tím, že se astrální tělo správně včleňuje do celé lidské organizace.

Takže můžeme říci, že Saturn má vztah k horní části celého astrálního těla, a tento vztah byl pro lidi starších dob něčím naprosto směřodatným. A ještě v egyptsko-chaldejské době, kdybychom se vrátili do 3., 4. tisíciletí před mystériem Golgoty, našli bychom nauku, podle níž učitelé a vůbec mudrci mystérií posuzovali každého člověka na základě toho, jakým měl vzhledem k datu svého narození vztah k Saturnu. Zcela přesně se vědělo, že narodí-li se člověk za té či oné konstelace Saturnu, může pak správně nebo méně správně používat své astrální tělo ve fyzickém těle. Znalost takových věcí hrála v dávných dobách velkou roli. Ale pokrok vývoje lidstva v našem období, které začalo počátkem 15. století, spočívá právě v tom, že se osvobozujeme od toho, co na nás takto působí.

Moji milí přátelé, nechápejte to špatně. Neznamená to snad, že by Saturn dnes na nás nepůsobil. Působí na nás, stejně jako působil ve starých dobách, ale my se musíme od tohoto vlivu osvobodit. A víte, v čem spočívá správný způsob tohoto osvobození? Od účinku Saturnu se budeme nejhůře osvobozovat, jestliže budeme následovat stínový intelekt naší doby. Vlivy Saturnu bychom si v sobě nechali doslova řídit, saturnské vlivy by vystřelovaly sem a tam, a tak bychom se stali tím, co dnešní doba nazývá neurotikem. Nervozita člověka spočívá v podstatě v tom, že jeho astrální tělo není správně včleněné do celé jeho fyzické bytosti. V tom spočívá napětí celé naší doby. A to, k čemu musí člověk dospět, je snaha o skutečné nahlédnutí, snaha o imaginaci. Zůstane-li člověk u abstraktních intelektuálních představ, bude stále nervóznější, protože se sice vymaňuje ze saturnské činnosti, ale ta v něm přesto zůstává, vystřeluje sem a tam a strhává mu astrální tělo z nervů, a tím činí člověka nervózním. V nervozitě naší doby tedy musíme tedy z kosmického hlediska poznávat vliv Saturnu.

Saturnské vlivy jsou vlastně rozprostřeny na celý lidský život, a ten začíná v prvních třech desetiletích našeho života.

Celý náš život a naše zdraví závisí na tom, jak se v těchto fázích růstu ve svém astrálním těle vyvíjíme (přestávají vlastně až po třicátém roce).

Proto Saturn potřebuje třicet let, aby oběhl kolem Slunce. To je zcela stříženo na míru člověka.

Jupiter a jeho vliv na myšlení

Tak jako má Saturn ve své působnosti horní část astrálního těla (a toto astrální tělo je spojeno s celým organismem skrze nervovou soustavu), Jupiter má co činit především s lidským myšlením (viz popis na str. 78).

Lidské myšlení se jistým způsobem také zakládá na dílčí činnosti astrálního těla. Řekl bych však, že při myšlení je činná menší část astrálního těla, než je tomu tehdy, když se astrální tělo stará o celého člověka. To, co v našem astrálním těle působí a především činí naše myšlení silným, to je vliv Jupitera. Jupiterský vliv je spojen zejména s důkladným astrálním organizováním lidského mozku.

To, co se v nás rozvíjí jako myšlení, je spojeno s prvními dvanácti lety života. To, co zde venku krouží, nikdy není beze vztahu k člověku.

Mars a jeho vliv na lidskou řeč

Jupiter má tedy něco společného s myšlením a Mars má zase co činit s tím, co je lidskou řečí.

Mars z astrálního těla určitým způsobem vyzvedává ještě menší část, než je ta, která přichází v úvahu pro myšlení - vyzvedává ji z celého jejího začlenění do ostatního člověka. Na vlivech Marsu v nás závisí to, že se mohou rozvíjet síly, které se pak vlévají do mluvení. Pro to je směrodatná malá oběžná doba Marsu. První hlásky řeči se člověk učí v rámci časového údobí, které přibližně odpovídá polovině oběžné doby Marsu.*

* Mars oběhne kolem Slunce za 687 dní, což jsou necelé dva roky. Jupiter oběhne

Tento stoupající a klesající vývoj, pokud je vázaný na oblast hlavy, souvisí se silami Saturnu, Jupiteru a Marsu.

Saturn horní část celého astrálního těla

Jupiter myslení

Mars řeč

Tím máme dány vnější planety s jejich trvalým vlivem na lidské astrální tělo. Zatímco Slunce souvisí spíše s Já, tato tři světová tělesa - Saturn, Jupiter a Mars - mají souvislost s tím, co je ve vývoji vázáno na astrální tělo, tj. s mluvením, myšlením a celým chováním lidské duše v našem organismu. Slunce má co činit s lidským Já. Dále máme ty planety, které nazýváme také vnitřními, tedy planety, které jsou blíže než Slunce, ty, které se nacházejí mezi Zemí a Sluncem, zatímco další planety, Saturn, Jupiter, Mars jsou vzhledem ke Slunci od Země odvráceny. Podíváme-li se na tyto vnitřní planety, pak musíme pozorovat rovněž vztahy jejich sil k člověku.

Merkur, Venuše, Měsíc

Nejprve pozorujme Merkur. Podobně jako Měsíc, i Merkur má své záchytné body spíše v nitru člověka, jen na obličej člověka působí zvenčí; působí však v té části člověka, která se nachází pod oblastí srdce. Svými silami působí tak, že zasahuje lidskou organizaci vnitřně a jeho síly odtamtud zase vyzařují. Je to především on, kdo slouží jako prostředník pro působení astrálního těla v celé činnosti dýchání a v krevním oběhu člověka. Je tedy prostředníkem mezi astrálním tělem a rytmickými procesy v člověku (viz popis na str. 78). Síly Merkuru tím podobně jako měsíční zasahují také do celé látkové výměny člověka, ale jen do té míry, pokud výměna látek podléhá rytmu a zpětně působí na rytmickou činnost.

Pak zde máme Venuši. Venuše je tím, co je činné především v lidském éterném těle, tedy v tom, co se z

kosmického hlediska uplatňuje v lidském éterném těle - v
činnosti lidského astrálního těla.

A potom máme Měsíc. O něm jsme již hovořili. V člověku je tím, co je postaveno jako protipól vůči slunečním silám, a tím, co zevnitř z hmoty vede do života a proto také souvisí s reprodukcí. Měsíc je tedy nejvydatnější měrou podněcovatelem jak vnitřní reprodukce, tak i reprodukce rozmnožování.

Začlenění člověka do kosmu

Uvažte nyní, že to, co se děje v člověku, se vám vlastně jeví jako závislé na kosmu, který nás obklopuje. Na jedné straně je člověk svým fyzickým tělem vázán na pozemské síly, na druhé straně je svým éterným tělem vázán na celý kosmický okruh.

Saturn horní část celého astrálního těla
Jupiter myšlení Mars řeč

Slunce Já

Merkur prostředník mezi astrálními oblastmi a rytmickou
činností člověka

Venuše činnost lidského éterného těla
Měsíc podněcovatel reprodukce

V éterném těle člověka se činnosti diferencují tím způsobem, jak jsem to zde vylíčil, a tato diferenciace vychází především z jeho astrálního těla, do něhož se začleňují síly Saturnu, Jupitera, Marsu, Merkuru, Venuše a Měsíce. Oklikou přes Já pak v člověku působí Slunce.

Z tohoto začlenění člověka do kosmu plyne, že je něco jiného, když člověk stojí na jednom místě na Zemi, a z oblohy září řekněme Jupiter, a když člověk stojí zde na Zemi, ale Jupiter je překrytý Zemí. V prvním případě jsou vlivy na člověka přímé, v druhém případě jsou vlivy dané tím, že se mezi ně staví Země. Z toho plyne významný rozdíl. Jak jsme řekli,

Jupiter souvisí s myšlením. Předpokládejme, že člověk, jehož fyzický orgán myšlení je obzvláště rozvinutý, hned po svém narození zažije vyzáření vlivu Jupiteru. Tím, že člověk obdrží přímé působení Jupitera, se z jeho mozku vyvine zcela zvláštní orgán myšlení a on dostává k myšlení určité nadání. Předpokládejme dále, že člověk prožívá tyto roky tak, že Jupiter je na druhé straně, tedy Země je překážkou pro působení Jupitera, jehož vlivy jsou tedy Zemí omezovány - mozek člověka nebude tak dokonalým orgánem myšlení.

Bude-li v člověku naproti tomu působit především Země se svými látkami a silami, a to, co vychází z látek Země, bude ještě přímo přetvářeno řekněme vlivy Měsíce, které tu jsou vždy jistým způsobem přítomné, pak se člověk stane snílkem, bude jen temně vědomou bytostí s nedokonalým myšlením. Mezi těmito dvěma polohami samozřejmě leží všechny možné stupně. Předpokládejme, že z dřívější inkarnace má člověk v sobě takové síly, které předurčují jeho myšlení k tomu, aby byl v tomto pozemském životě, do něhož má vstoupit, obzvláště vzdělaným člověkem. Jelikož Jupiter má svou konkrétní dobu oběhu, člověk si již při sestupu na Zemi zvolí dobu, kdy se má na Zemi objevit, kdy se má narodit, takovým způsobem, aby Jupiter své paprsky vyzářoval přímo.

Přístup člověka ke konstelacím hvězd v dnešní době

Konstelace hvězd tak poskytuje člověku to, do čeho se má zrodit na základě podmínek svého dřívějšího pozemského života.

Tím, že se člověk narodí, vklouzne do života na Zemi vždy za určité hvězdné konstelace. Zároveň se však musí vyzbrojit těmi silami, které ho na této konstelaci hvězd činí v pravém smyslu nezávislým.

Vidíte, že naše civilizace musí znovu dospět právě k tomuto poznání o vztahu člověka a mimozemského kosmu. Dnes, v době duše vědomé se člověk musí stále více a více

osvobodit od toho, co se nám nyní jeví jako vlivy planet. Ale jde o to, aby se emancipoval správným způsobem, aby skutečně činil to, co jsem naznačil zejména ve vztahu k saturnským vlivům - tedy že se bude snažit vymanit se z pouze stínového intelektuálního vývoje a opět se vrátí k obraznému, názornému vývoji, a to způsobem, který rozvíjíme v duchovní vědě podle popisů v mé knize „Jak dosáhnout poznání vyšších světů?“* Tyto poznatky jsou současně návodem k tomu, aby se člověk správným způsobem stal nezávislým na kosmických silách, které v něm přesto působí.^{1*10)}

Jak dnes působí síly dědičnosti

Člověk se musí opět cítit tak, že např. bude vědět, že v jeho organizaci nepůsobí jen obvyklé, dnešní civilizací uznávané síly dědičnosti. † V protikladu k opravdové podstatě skutečnosti je naprostým nesmyslem věřit, že síly, které se zdědí a potom vytvářejí srdce, játra atd., spočívají uvnitř organizace ženského organismu - toto pojetí dědičnosti by bylo temnou mystickou představou. V organismu by nebylo žádné srdce, kdyby srdce do člověka nevčlenilo právě Slunce a to z hlavy, v lidském organismu by nebyla žádná játra, kdyby do něj tato játra nevčlenila Venuše. A tak je to i s dalšími jednotlivými orgány člověka - všechny veskrze souvisí s tím, co je mimozemské. V lidském mozku působí síly Jupitera a v celé konstituci člověka působí síly Saturnu na to, zda do své fyzické organizace zdravě nebo nezdravě včleňuje astrální tělo. Mluvit se člověk se naučí díky tomu, že v něm působí síly Marsu a martické síly se projevují také v mluvení.

To jsou věci, které lidstvo musí znovu poznat. Člověk si

* Viz rozpracování Steinerových cvičení a meditací v knihách G. Kuhlewinda, *Od normálního ke zdravému vědomí*, D. Klocka, *Alchymie duše*, Fabula 2009 a 2010, a A. Zajonce, *Meditace*, Fabula 2011, pozn. vyd.

† Max Hoffmeister: *Záhady početí*, Fabula 2010, pozn. vyd.

musí opět uvědomit, že jeho bytost nemůže zcela objasnit věda, která bude brát v úvahu jen to pozemské. Pak se seznámíme také se vztahem člověka k Zemi, vždyť ani jiné bytosti, které žijí kolem

člověka, nejsou pouze pozemskými bytostmi. Pozemskými jsou nakonec pouze nerosty, ale také ony se podrobily změnám, které byly opět závislé na silách, které obklopují Zemi.

Léčebné síly kovů a minerálů

Všechny naše kovy, pokud krystalizují, se vyskytují ve svých podobách zde na Zemi proto, že jsou určitým způsobem závislé na mimozemských silách, protože byly vytvořené v době, kdy Země ještě intenzivně nerozvinula své vlastní síly; ale v Zemi byly ještě činné mimozemské síly. Léčivé síly, které jsou v nerostech a zejména v kovech, přímo souvisejí s tím, jak se tyto kovy utvářely uvnitř Země, ovšem z mimozemských sil.⁸

Vrátíme-li se k poatlantskému vývoji, vidíme, že v prvních dobách, kdy kvetla stará indická kultura, byl člověk bytostí, která se cítila v celém vesmíru, cítila se být občanem celého vesmíru. Třebaže si ještě nerozvinul ty síly, na které je dnešní lidstvo tak pyšné, byl člověkem v pravém slova smyslu. Od mimozemských sil byl pak člověk více nebo méně odváděn, ale ještě v celém chaldej- ském období a v první řecké době vidíme, jak člověk přinejmenším vzhlížel ke Slunci. V určitém smyslu byl totiž ještě jakýmsi obojživelníkem, který se těšil, když cítil sluneční paprsky a když se již nemusel rýpat v temnotě Země.

Zatímco tehdy se z člověka stal jakýsi obojživelník, člověk, který nyní věří, že je spojen jen s pozemskými silami, nemůže o sobě říci ani to, že je krtkem! Je vlastně jakousi žížalou, která vnímá ještě nanejvýš to, jak se něco, co se nejprve ze Země dostane do kosmického prostoru, tedy dešťová voda, zase vrací zpátky. Je to jediná z mimozemských sil, kterou takový člověk ještě vnímá. Ale to žížaly vnímají také - zajisté jste to dnes ráno viděli, když jste šli po ulici! Svým materialismem se

8 Rudolf Hauschka, *Člověk a substance*, Fabula 2005, pozn. vyd.

člověk v podstatě stal žížalou, ale tuto žížalovitou bytost musí znovu překonat. Dokáže to ovšem jen tehdy, když se vyvine k tomu, aby uznal své propojení s mimozemským kosmem.

Moji milí přátelé, jedná se tedy vlastně o to, že v naší době musíme dospět k tomu, abychom se z naší civilizace „odžížalizovali“ k novému spiritualismu.

Rudolf Steiner